

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Tea Hurtig Allik

Lojalitetspliktens utsträckning

När blir skadeståndsansvar aktuellt för bolagsledningen?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Kacper Szkalej

Termin: HT22

Innehållsförteckning

SUMMARY	1
1 INLEDNING	4
1.1 BAKGRUND	4
1.2 SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING	5
1.3 METOD OCH MATERIAL	5
1.4 AVGRÄNSNING	6
2 AKTIEBOLAGETS ORGANISATION	8
2.1 BOLAGSORGANEN OCH DESS HIERARKI	8
2.2 BOLAGSSTÄMMAN	8
2.3 STYRELSEN	9
2.4 VERKSTÄLLANDE DIREKTÖREN	10
3. LOJALITETSFÖRPLIKTELSEN	12
3.1 INLEDANDE KOMMENTAR	12
3.2 FÖRDJUPNING I BOLAGSLEDNINGENS LOJALITETSPLIKT	12
3.3 SAMMANFATTNING	14
4. BOLAGSLEDNINGENS SKADESTÅNDSANSVAR	15
4.1 FÖRHÅLLET MELLAN SKADESTÅNDSANSVAR ENLIGT AKTIEBOLAGSLAGEN OCH SKADESTÅNDSLAGEN	15
4.2 ÄNDAMÅLET BAKOM SKADESTÅNDSREGLERNA I 29 KAP. ABL	16
4.3 STYRELSEN OCH VERKSTÄLLANDE DIREKTÖRENS ANSVAR ENLIGT 29 KAP. ABL	16
4.3.1 ALLMÄNT OM ANSVARET I 29 KAP. 1 § ABL	16
4.3.2 REKVISIT FÖR SKADESTÅNDSANSVAR	17
4.3.2.1 SKADEBEGREPPET	17
4.3.2.4 CULPA	18
4.4 ANSVARSFRIHET	19
5. AVSLUTANDE KOMMENTAR OCH SLUTSATS	20

6. KÄLLFÖRTECKNING	22
LAGSTIFTNING	22
LITTERATUR	22
TIDSKRIFTER	23

Summary

The essay that has been written concerns company law, and aims to investigate how far-reaching the company management's loyalty duty is, in order for damage liability to become relevant. A stock company consists of three bodies, namely the shareholders meeting, the board and the managing director. The essay will focus on the roles and tasks of the board and the managing director in the company, as these together constitute the company's management. Some work tasks are stipulated in law, which will not be investigated in depth. In addition, the essay has investigated the duty of loyalty that the company management is bound by, meaning that they are obliged to act in favor of the company's interest. The obligation is accompanied by a number of obligations and requirements for courses of actions, which are also highlighted in the essay. The essay creates a concrete picture of what the applicable law is in the area, in order to be able to come to a conclusion on the question of the extent of the duty of loyalty. If a board member or managing director does not consider their obligations towards the company, they risk liability for damages. This constitutes the internal liability for damages. In order to be liable for damages, four basic conditions must be met. The requirements are following, damage must have occurred, the damage must have occurred through a culpable act, the damage must have been committed during the performance of one's mission and lastly, there must be an adequate causation between the damage and the act. The qualifications for tort liability come from tort law, but have been successfully implemented in company law as well.

Sammanfattning

Uppsatsen som författats berör associationsrätten och har som syfte att utreda hur långtgående bolagsledningens lojalitetsplikt är för att skadeståndsansvaret ska bli aktuellt. Ett aktiebolag består av tre organ, nämligen bolagsstämman, styrelsen och verkställande direktören. Uppsatsen kommer sikta in sig på styrelsen och verkställande direktörens roller och uppdrag i bolaget eftersom dessa tillsammans utgör bolagsledningen. En del uppgifter är stadgade i lag, vilka kommer beröras smått. Därutöver har uppsatsen utrett lojalitetsplikten som bolagsledningen är bundna av, innebärande att de är skyldiga att handla i bolagets intresse. Till lojalitetsplikten följer flertalet skyldigheter och krav på åtgärder, vilka även lyfts fram. Uppsatsen skapar en konkret bild över vad gällande rätt är på området för att kunna dra en slutsats i frågan om omfattningen av lojalitetsplikten. Om man som styrelseledamot eller verkställande direktör inte beaktar sina förpliktelser gentemot bolaget riskerar man skadeståndsskyldighet. Detta utgör det interna skadeståndsansvaret. För skadeståndsskyldighet måste fyra grundförutsättningar vara uppfyllda. Kraven är följande, skada ska ha skett, skadan ska ha uppstått av culpöst agerande, skadan ska ha begåtts vid utförande av sitt uppdrag, och slutligen ska det finnas adekvat kausalitet mellan skadan och handlingen. Förutsättningarna för skadeståndsansvar kommer ifrån skadeståndsrätten men har såväl lyckats implementeras i aktiebolagsrätten.

Förkortningar och definitioner

ABL Aktiebolagslag (2005:551)

SkL Skadeståndslag (1972:207)

ÅRL Årsredovisningslag (1995:1554)

SOU Statens Offentliga Utredningar

Prop. Proposition

SvJT Svensk Juristtidning

Bolagsledning Styrelsen och verkställande direktör

Bolagsstämman Högst beslutande bolagsorganet som består av aktieägare

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Förarbeten till aktiebolagslagen anger att det funnits ett antal företagsskandaler som lett till att frågan om ansvarsfullt agerande gentemot bolagen lyfts fram. Ett rubbat förtroende för näringslivet skadar inte enbart bolagen i sig, utan hela ekonomiska tillväxten.¹ I ett bolag har aktieägarna den främsta makten, genom bolagsstämman. Detta organ är överordnad de andra organen, styrelsen och verkställande direktören, som tillsammans utgör bolagsledningen. Aktieägarna förser bolagsledningen med resurser och direktiv för att leda bolaget framåt.² Bolagsledningen utövar ledningen av bolaget och torde ha bättre insikt i bolaget och över dess angelägenheter än andra. Som uppdragstagare i bolaget har bolagsledningen ett självklart intresse att behålla sitt uppdrag genom att arbeta för bolagets intressen och vinstsyfte. Frågan man däremot kan ställa sig är hur långtgående detta intresse är, särskilt om bolagsledningens egenintresse strider mot bolaget. Det kan uppkomma situationer där en styrelseledamot, såväl som verkställande direktören, försöker skaffa fördelar till sig själv eller annan på bekostnad av bolaget. För att undvika att bolagsledningen främjar sina egna intressen framför bolagets och för att uppfylla bolagets vinstsyfte, är ledningen ålagd en lojalitetsplikt gentemot bolaget.³ Lojalitetsplikten är skadeståndssanktionerad. Det innebär att om man som en del av bolagsledningen agerar på ett sätt som inte överensstämmer med bolagets intresse riskerar man att bli skadeståndsskyldig.⁴ Lojalitetsplikten innebär inte helt tydlig och inte heller dess utsträckning. Med bakgrund av detta kan det vara svårt att veta när skadeståndsskyldighet kan uppstå för en styrelseledamot eller verkställande direktör.

¹ Prop. 2004/05:85, s. 204 f.

² Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, 2017, s. 23 f.

³ Prop. 1975:103, s. 376 f.

⁴ Svernlöv, *Styrelse- och VD-ansvar*, 2012, s. 36.

1.2 Syfte och problemformulering

Denna uppsats ska utreda den lojalitetsplikt som både verkställande direktören och styrelsen har gentemot bolagets aktieägare. Det huvudsakliga syftet med uppsatsen är att redogöra för hur långt lojalitetsplikten sträcker sig för att skadeståndsansvar ska bli gällande för bolagsledningen, och vad som krävs för att skadeståndprocessen ska bli aktuell. Utöver att konstatera gällande rätt på området, är meningen med uppsatsen även att ta ställning till gällande rätt för att se ifall lojalitetsplikten faktiskt uppfyller sitt syfte.

För att uppfylla uppsatsens syfte ska följande frågeställning besvaras:

Hur långt sträcker sig lojalitetsplikten och vad krävs för att den ska ligga till grund för bolagsledningens skadeståndsansvar?

1.3 Metod och material

Denna uppsats ska fastställa innehållet i gällande rätt rörande lojalitetsplikten för verkställande direktören och styrelsen. Detta för att uppnå uppsatsens syfte, att se hur långtgående lojalitetsplikten är för bolagsledningen innan ansvarsbestämmelserna blir aktuella. Uppsatsen har därför författats med den rättsdogmatiska metoden, vars uppgift är att fastställa gällande rätt.⁵ Rättsdogmatik handlar om en rekonstruktion av rätten. Det kan gälla att behandla enstaka rättsregler och rättsprinciper såväl som en helhet som ett rättssystem. Syftet med metoden är att man strävar efter balans i rätten, rätten ska ordnas. Enligt Nils Jareborg, professor i straffrätt vid Uppsala universitet, handlar metoden om att skapa en verklighetsbild av gällande rätt.⁶ Aleksander Peczenik menar även att rättsdogmatiken tillåter en tolkning och systematisering av gällande rätt, vilket ökar rättsordningens koherens.⁷ I uppsatsen kommer jag att tolka de använda rättskällornas innehåll om lojalitetsplikten. Detta för att kunna besvara uppsatsen frågeställning som berör förpliktelsens förhållande till skadeståndsreglerna i ABL.

⁵ Kleineman, *Rättsdogmatisk metod*, i Nääv, Maria och Zamboni, s. 21.

⁶ Jareborg, *Rättsdogmatik som vetenskap*, s. 2-4.

⁷ Peczenik, *Juridikens allmänna läror*, s. 259.

För att fastställa gällande rätt har de erkända rättskällorna använts, det vill säga, lag, förarbeten, rättspraxis och doktrin. Lojalitetsplikten är inte kodifierad i lag utan har enbart stöd i vissa lagbestämmelser i ABL. Därför erhåller förpliktelsen status som en allmän rättsprincip. Material har således främst hämtats från doktrin och förarbeten. Lagtext har använts, men inte lika djupgående som övriga rättskällor. Doktrin och förarbeten är rättskällor som åsyftar att lyfta fram vad som är avsett med såväl lagar som rättsprincipers innehåll och ge större förståelse för dess innebörd.⁸

1.4 Avgränsning

Uppsatsen kommer endast behandla svensk rätt för att analysera innebörden av lojalitetsplikten för att få svar på när skadeståndsansvar blir aktuellt för bolagsledningen. För att uppsatsen inte ska bli alltför omfattande kommer andra rättsordningar inte användas för att uppnå syftet. Alla bolagsformer kommer inte heller att beröras, utan enbart aktiebolag och dess rättsliga förhållanden. Av jävsreglerna i 8 kap. 23 § och 8 kap. 34 § ABL framgår det att verkställande direktören, styrelseledamöter och ställföreträdare är de aktörer inom ett bolag som erhåller en lojalitetsplikt gentemot bolaget. Det finns alltså fler lojalitetsplikter men uppsatsen kommer fokusera på verkställande direktörens och styrelseledamöternas lojalitetsplikt. Uppsatsen kommer exempelvis inte fördjupa sig ställföreträdares lojalitetsplikt gentemot bolaget. Dessutom kommer enbart bolagsledningens ansvar gentemot bolaget att analyseras, det vill säga, det interna ansvaret. Lojalitetsplikten gentemot tredje man kommer inte att beröras i uppsatsen. Uppsatsen kommer främst behandla ansvarsreglerna i 29 kap ABL. Skadeståndslagen kommer också behandlas i viss mån. I 29 kap. ABL regleras både externt och internt skadeståndsansvar. Uppsatsen kommer dock enbart fördjupa sig i det interna skadeståndsansvaret för att inte få en alldeles för omfattande uppsats. Ansvarsbestämmelser för bolagsledningen finns även i annan lagstiftning. Ett exempel är 8 kap. 12 § ÅRL. Dessa bestämmelser kommer inte heller beröras eftersom uppsatsens fokus är på det aktiebolagsrättsliga ansvaret.

⁸ Kleineman, *Rättsdogmatisk metod*, i Nääv, Maria och Zamboni, 2018, s. 21 ff.

1.5 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i fem avsnitt. Första avsnittet sätter ramen för uppsatsens kommande avsnitt. Avsnittet behandlar bland annat ämnet, eventuella avgränsningar, syftet med uppsatsen, samt uppsatsens problemformulering och hur den avses att lösas. Avsnitt två reglerar aktiebolagets organisation och kompetensfördelning. I detta avsnitt tillhandahålls läsaren en utökad förståelse för bolagsorganans respektive ställning och uppgifter i förhållande till bolaget. Efterföljande avsnitt syftar till att ge läsaren en grundläggande förståelse för lojalitetsplikten och dess utsträckning. Avsnittet inleds med att identifiera lojalitetspliktens innebörd. Därefter fördjupar sig uppsatsen i lojalitetsplikten för att fastställa dess omfång. Bland annat behandlas förpliktelser som följer av lojalitetsplikten och dess uttryck i ABL genom jäv och generalklausulen. I avsnitt fyra redogörs för bolagslednings ansvar, det interna ansvaret. Avsnittet uppger skillnaden på ansvar enligt SkL och ABL samt analyserar de grundläggande kraven för ansvar enligt ABL. Dessutom ges en redogörelse för villkoren för ansvarsfrihet. Femte avsnittet avslutar uppsatsen med en diskussion baserad på presenterat material och information, varav slutsatser dras.

2 Aktiebolagets organisation

2.1 Bolagsorganen och dess hierarki

Den svenska modellen för bolagsstyrning regleras av allt från praxis och lagregler. Huvudsakliga regelverket är aktiebolagslagen. I lagen återfinns grundläggande regler om bolagets organisation och hierarki. Bolaget består av fyra organ, nämligen en bolagsstämma, bolagsstyrelse, verkställande direktör och en revisor. En verkställande direktör är enbart obligatorisk i börsnoterade bolag, och revisorer i större bolag. Organen står i hierarkisk ordning till varandra med bolagsstämman som det högst beslutande organet.⁹ Styrelsen och verkställande direktören agerar under bolagsstämman och leder bolaget utifrån stämmans riktlinjer.¹⁰ Revisorn utgör kontrollorganet och utses av bolagsstämman.¹¹ De olika bolagsorganen innehar således olika uppgifter för att driva bolaget framåt, för att tillsammans uppnå verksamhetens huvudsakliga syfte, att generera vinst.¹² Avsnittet kommer närmare utreda organens respektive uppgifter och ansvar för att ge en tydligare bild över organens ställning i förhållande till bolaget och vilka skyldigheter som följer av detta.

2.2 Bolagsstämman

Bolagsstämman är ett organ som möjliggör för bolagets aktieägare att besluta i bolagets angelägenheter. Stämman regleras i 7 kap ABL. Bolagsstämman är aktiebolagets högsta beslutande organ och får avgöra i varje fråga i bolaget, som inte direkt faller under annat bolagsorgans exklusiva kompetens. Stämman erhåller alltså en överordnad ställning i förhållande till styrelsen och verkställande direktören.¹³ Stämman utgörs av bolagets ak-

⁹ Prop. 1997/98:99, s. 221. Se även prop. 1975:103, s. 374.

¹⁰ Kodgruppen, SOU 2004:130, s. 62 och 67.

¹¹ Ibid, s. 32 f.

¹² Ohlson, Göran, *Vikten av vinst: En studie om syftets betydelse i bolagsstyrning*, 2012, s. 49. Se även 3 kap. 3 § ABL.

¹³ Sandström s. 172 f.

tieägare som investerat i bolaget och gentemot detta erhållit rösträtt. Detta följer direkt av 7 kap. 1 § ABL. Det är även stämman som utser styrelsen, vilken sköter förvaltningen av bolaget och gör detta utifrån stämmans direktiv.¹⁴

2.3 Styrelsen

Som tidigare nämnts, är det aktieägarna som vid bolagsstämman utser styrelsen. Det framgår av 8 kap. 1 § ABL. Styrelsen svarar för förvaltningen av bolaget och dess angelägenheter. Andra uppgifter är att bedöma bolagets ekonomi. Bland annat se till att bokföring och andra ekonomiska förhållanden kontrolleras och tillförlitligt handskas med.¹⁵ Det är bolagsstämman som överlämnar ansvaret för förvaltningen till bolagsledningen. Utväljandet av styrelseledamot baseras på vilken verksamhet bolaget utgör och kompetensbehovet som krävs för detta.¹⁶ Styrelsen ska sköta förvaltningen utifrån bolagsstämmans direktiv, men har fortfarande en självständig ställning i förhållande till stämman.¹⁷ Trots stämmans rang i hierarkin, har styrelsen vetorätt i förhållande till bolagsstämman i två frågor. Styrelsen har vetorätt i fråga om storleken på vinstutdelningen och i fråga om återbetalning till aktieägare och avsättning till fri fond.¹⁸

Det är viktigt att klargöra styrelsens ställning gentemot bolaget för att fastslå när en ledamot kan bli skadeståndsansvarig. En styrelseledamot har inget anställningsförhållande gentemot bolaget. Styrelsen har istället en ställning likt ett sysslomannaskap. Det innebär att en person åtar sig att stå för en huvudmans ekonomiska och rättsliga angelägenheter.¹⁹ Styrelsen agerar alltså på uppdrag av bolaget för bolagets räkning. Till skillnad från en anställd är det inte enbart arbetet i sig som styrelseledamoten utför som är föremål för uppdraget å bolagets vägnar. Med styrelseledamotens ställning

¹⁴ Sandström, s. 23 f.

¹⁵ Prop. 1997/98:99, s. 79.

¹⁶ Sandström, s. 244.

¹⁷ Rodhe, *Rodhes Aktiebolagsrätt*, 2018, s. 154 f.

¹⁸ *Ibid*, s. 155 f.

¹⁹ Dotevall, R, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, 2008, s. 273 ff.

följer även en immateriell plikt gentemot bolaget i form av att man ska tillvarata och arbeta för bolagets intressen och uppfylla verksamhetens vinstsyfte. Plikten att agera lojalt gentemot bolaget och tillvarata bolagets intressen och syfte är det som kallas för lojalitetsplikten. Andra förpliktelser medföljer även, såsom vårdplikt och tystnadsplikt, men dessa ska uppsatsen inte gå in på i detalj. Lojalitetsplikten som åligger ledamöterna på grund av deras ställning i förhållande till bolaget medför att skadeståndsansvar kan bli gällande mot en ledamot som åsidosätter bolagets intressen. Detta kan ske både genom aktivt handlande och passivitet.²⁰

2.4 Verkställande direktören

Bolagsledningen utgörs inte enbart av styrelsen, utan även av verkställande direktören. Precis som bolagsstämman är överst i hierarkin och styrelsen är underordnad denne, är verkställande direktören underordnad styrelsen. Detta kommer i uttryck i 8 kap. 27 § ABL, där det anges att styrelsen utser verkställande direktören. En verkställande direktör måste inte alltid finnas i ett bolag, men om den finns ska denne sköta den löpande förvaltningen av bolaget enligt styrelsens anvisningar. Det följer direkt av 8 kap. 27, 29 och 36 §§ ABL.²¹ Vad som menas med löpande förvaltningen av bolaget är att verkställande direktören bland annat ska förse bolaget med resurser, samt kontrollera att resurser och medel används på ett tillförlitligt sätt. Dessutom ska denne arbeta nära styrelsen eftersom de två organen tillsammans leder bolaget framåt.²²

Verkställande direktören, precis som styrelsen, erhåller en sysslomanna-ställning gentemot bolaget. Som nämnt ovan, medför denna ställning en lojalitetsplikt för verkställande direktören gentemot bolaget. Lojalitetsplikten ska denne beakta vid förvaltningen av bolaget. Verkställande direktören ska alltså agera i bolagets intresse och arbeta för att uppnå verksamhetens

²⁰ Sandström, s. 395.

²¹ Ibid, s. 176.

²² Svernlöv, s. 31.

syfte. Genom lojalitetsplikten skyddas bolaget från att verkställande direktören agerar i eget intresse.²³ Uppfylls inte lojalitetsplikten riskerar verkställande direktören ett skadeståndsansvar gentemot bolaget.

²³ Dotevall, s. 277.

3. Lojalitetsförpliktelsen

3.1 Inledande kommentar

Viktigt att betona är att styrelsen och verkställande direktörens uppgifter och förpliktelser gentemot bolaget i stora drag finns uttryckt i lag. Trots lagens omfattande karaktär, finns det i bolagsrätten allmänna förpliktelser för bolagsledningen som inte återfinns i lag.²⁴ Den förpliktelse med mest betydelse och som ska diskuteras närmare i detta avsnitt är lojalitetsplikten.

3.2 Fördjupning i bolagsledningens

lojalitetsplikt

Styrelsen och verkställande direktören har som tidigare nämnts ett styrelse-mannalikhande uppdrag i förhållande till bolaget. Av detta uppdrag man har gentemot bolaget och att tillvarata dess intressen, följer en lojalitetsplikt.²⁵ Andra bolagsaktörer har också en lojalitetsplikt, men med annat innehåll och innebörd än bolagsledningens lojalitetsplikt. Bolagsledningens lojalitetsplikt innebär att de har en plikt att visa bolaget omsorg och sätta bolagets intressen först. Utgångspunkten är att det finns ett vinstsyfte enligt 3 kap. 3 § ABL, vilket är det syfte bolagsledningen ska främja. Av lojalitetsplikten följer flertalet åtgärder. Som styrelseledamot eller verkställande direktör ska man ta initiativ till åtgärder som gynnar bolaget och främjar dess syfte, och avstå från åtgärder som strider mot bolagets intressen.²⁶ Att tillvarata bolagets intressen innebär samtidigt att man inte ska agera i egenintresse eller främja annans intresse på bolagets bekostnad.²⁷

Med lojalitetsplikten tillkommer en rad andra förpliktelser som alla bidrar till att gynna bolagets intresse. Systematiseringen av förpliktelserna är inte

²⁴ JU 2006/8869/L1 Behovet av en ny bolagsform.

²⁵ Taxell, *Bolagsledningens ansvar*, 2001, s. 11.

²⁶ Dotevall, s. 148 ff.

²⁷ Ibid, s. 155.

helt självklart med tanke på att det i litteraturen finns ett antal olika alternativ. Vissa pekar åt att förpliktelseerna kompletterar varandra, andra åt att förpliktelseerna härleds ur lojalitetsplikten.²⁸ Vid kommande diskussion om förpliktelseerna, tas en ståndpunkt i sistnämndas riktning, att de härleds ur lojalitetsplikten. En sådan förpliktelse är informationsplikten, det vill säga, en skyldighet att informera bolaget om allt av vikt för verksamheten. Allt av vikt för verksamheten kan vara information som kan vara gynnsam bolaget, såväl som det kan handla om sådant som kan skada bolaget.²⁹ Information som bolagsledningen har tillgång till kan vara känslig för bolagets verksamhet och därför tillkommer även en tystnadsplikt gällande bolagets angelägenheter.³⁰ En lydighetsplikt tillkommer även då man ska rätta sig efter och slutföra sina uppgifter. Ytterligare en förpliktelse som följer ur lojalitetsplikten är en vårdplikt. Vårdplikten skapar skyldigheter i hur man som styrelseledamot respektive verkställande direktör ska utföra sitt uppdrag. Det innebär att man har en skyldighet att tillämpa viss kvalitet och aktsamhet vid utförandet av sitt uppdrag.³¹ Många av dessa förpliktelser som tillkommer med lojalitetsplikten uppstår av den anledningen att dem blir förutsättningar för att agera i bolagets intressen. De reglerar olika situationer och hur dessa ska hanteras för att i bästa mån gagna bolaget. Exempelvis reglerar tystnadsplikten vad för information som kan tilldelas, vidare inte tilldelas andra, så att bolaget inte skadas. Medan vårdplikten istället utgör en skyldighet att handla aktsamt vid utförandet av uppdraget.

Precis som lojalitetsplikten, är dessa härledande förpliktelser inte uttryckta i ABL. Man kan dock se att lojalitetsplikten som rättslig princip kan tolkas i kontext av vissa bestämmelser i ABL. En omfattande synpunkt är att lojalitetsplikten går att finna stöd i generalklausulen i 8 kap. 41 § ABL och jävsregeln i 8 kap. 23 § ABL. Generalklausulen i 8 kap. 41 § ABL, handlar bland annat om att man som del av bolagsledningen inte får företa en rättshandling eller annan åtgärd som otillbörligt gynnar en aktieägare eller missgynnar bolaget. Jävsbestämmelsen i 8 kap. 23 § ABL berör ekonomiska

²⁸ Jfr. Dotevall, s. 147 ff. och Taxell, s. 30 ff.

²⁹ Stattin, *Företagsstyrning*, 2013, s. 363 ff.

³⁰ Ibid, s. 201.

³¹ Stattin, s. 363 ff.

intressen närmare och handlar om att skydda bolagets intressen från att åsidosättas om någon i bolagsledningen har annat ekonomiskt intresse.³² De två lagstadgade bestämmelserna genomsyras av lojalitetspliktens förbud att sätta sitt eget eller annans intresse framför bolagets. Bestämmelserna utgör dock inga konkreta lagbestämmelser om lojalitetsplikten då lojalitetsplikten sträcker sig längre än bestämmelserna. Styrelseledamot såväl som verkställande direktör, kan vid intressekonflikter vara förhindrade att vidta åtgärder som inte omfattas av bestämmelserna. Antingen för att åtgärderna missgynnar bolaget, eller för att det främjar annans egenintresse.³³

3.3 Sammanfattning

Det står klart att skadeståndsansvar kan uppkomma om man bryter mot någon av tillföljdsförpliktelseerna eftersom det utgör en överträdelse av lojalitetsplikten man har gentemot bolaget.³⁴ Skadeståndsansvaret aktualiseras även när man åsidosätter bolagets intressen eller sätter annat intresse framför bolagets intressen. Varje situation i ett bolag och handlingar som företas i samband med dessa baseras på bolagets intresse. Därför torde det finnas många olika fall som omfattas av skadeståndsansvaret i 29 kap. 1 § ABL.

³² Dotevall, s. 161.

³³ Prop. 1975:103, s. 379.

³⁴ Stattin, s. 363.

4. Bolagsledningens skadeståndsansvar

4.1 Förhållandet mellan skadeståndsansvar enligt aktiebolagslagen och skadeståndslagen

I tidigare avsnitt har bolagsledningens lojalitetsplikt gentemot bolaget och dess utsträckning utretts. Detta avsnitt ska utreda förutsättningarna för skadeståndsansvar när överträdelse av lojalitetsplikten skett. När någon från bolagsledningen överträder lojalitetsplikten, utgör skadan generellt en ren förmögenhetsskada gentemot bolaget. En ren förmögenhetsskada är en ekonomisk skada som varken har samband med person eller sakskada.³⁵ Rena förmögenhetsskador ersätts enbart enligt den allmänna skadeståndsrätten om skadan orsakats genom brott.³⁶ Det följer direkt av 2 kap. 2 § SkL. Av denna anledning finns det särskilt reglerade associationsrättsliga skadeståndsregler i 29 kap. ABL. Härigenom riskerar bolagsledningen ett mer långtgående skadeståndsansvar än genom de allmänna skadeståndsrättsliga reglerna som finns i SkL. Dessutom är SkL subsidiär till annan lag som går före, vilket framgår av 1 kap. 1 § SkL. Aktiebolagslagen utgör speciallagstiftning och reglerar inomkontraktuellt skadeståndsansvar. Inomkontraktuellt skadeståndsansvar uppstår på grund av avtalsförhållandet mellan ett bolagsorgan, som utgör skadevållaren, och bolaget som utgör skadelidande.³⁷ Skadeståndslagen behandlar främst utomkontraktuellt skadestånd.³⁸ Ett bolagsorgans skadeståndsskyldighet mot bolaget regleras således i aktiebolagslagen medan bolagets egna skadeståndsskyldighet regleras genom skadeståndslagen.³⁹

³⁵ Prop 1997/98:99, s. 194.

³⁶ SOU 1995:44, s. 253.

³⁷ Sandström, s. 392.

³⁸ Ramberg, Christina, *Malmströms civilrätt*, 2018, s. 325.

³⁹ Sandström, s. 393.

4.2 Ändamålet bakom skadestandsreglerna i 29 kap. ABL

Syftet bakom skadestandsreglerna i 29 kap. ABL är enligt förarbetena till lagen att ge bolagsledningen incitament att fullgöra sina förpliktelser som följer av deras uppdrag. Detta ska göras på ett effektivt sätt. Reglerna är även till för att bevara samhällets förtroende för näringslivet.⁴⁰ Utöver att reglerna ska garantera att bolagsledningen upprätthåller sina skyldigheter gentemot bolaget, är skadestandsreglerna även till för att kompensera de som drabbas av skada genom att överträdelse sker. Avsikten är att skadelidandes ekonomiska situation ska återställas.⁴¹ Syftet bakom reglerna är omfattande då det finns ett rättsligt syfte, såväl som preventivt och reparativt.

4.3 Styrelsen och verkställande direktörens ansvar enligt 29 kap. ABL

4.3.1 Allmänt om ansvaret i 29 kap. 1 § ABL

I 29 kap. 1 § ABL regleras både ett internt och externt skadestånd. Uppsatsen kommer inte fördjupa sig i det externa skadeståndsansvaret. Det återfinns i 29 kap. 1 § 1 st. 2 meningen och berör bolagsledningen i förhållande till tredje man.⁴² Det interna skadeståndet regleras i 29 kap. 1 § 1 st. 1 meningen. Ett internt skadeståndsanspråk görs för bolagets räkning gentemot aktörer inom bland annat bolagsledningen. Det interna skadeståndet kommer utredas eftersom det är bolagsledningens ansvar gentemot bolaget, inte tredje man, som är utgångspunkten för uppsatsen.

⁴⁰ Prop. 1997/98:99, s. 187.

⁴¹ Svernlöv, s. 37.

⁴² Ibid, s. 41.

4.3.2 Rekvisit för skadeståndsansvar

Det finns fyra grundläggande rekvisit som måste vara uppfyllda för att det interna skadeståndsansvaret enligt 29 kap. 1 § 1 st. 1 meningen ABL, ska föreligga. Förutsättningarna är följande, skada ska ha vållats, skadan ska ha skett vid utförande av sitt uppdrag, antingen genom aktivt handlande eller underlåtenhet av vårdslös karaktär eller uppsåtligen. Adekvat kausalitet ska även vara för handen.⁴³ Dessa förutsättningar för skadestånd härrör från den allmänna skadeståndsrätten, men är lika centrala i det aktiebolagsrättsliga skadeståndet.⁴⁴

4.3.2.1 Skadebegreppet

Skadebegreppet i förutsättningarna för det interna skadeståndsansvaret, innebär att styrelseledamot eller verkställande direktör ska ha åsamkat bolaget skada. Det måste röra sig om en fullbordad skada. Vad som menas med fullbordad skada är inte alla ense om, men man kan säga att en skada är fullbordad när den går att fastställa i pengar. Det ska röra sig om en ekonomiskt mätbar förmögenhetsförlust som drabbat skadelidande, det vill säga, bolaget.⁴⁵ Det innebär att oavsett om alla andra rekvisit är uppfyllda, kan ansvar inte föreligga om skada inte uppstått.

4.3.2.2 Utförande av uppdrag

Ytterligare en förutsättning som måste föreligga för att skadeståndsansvaret i 29 kap. 1 § 1 st. 1 meningen ABL ska bli aktuellt, är att skadan ska ha tillfogats av styrelseledamot eller verkställande direktör vid utförande av uppdraget. Det kan röra sig om en aktiv handling men även om underlåtenhet att handla vid fullgörande av uppdraget. Ansvaret gäller alltså under uppdragstiden. Dessutom ska handlingen eller underlåtenheten vara knuten till bolagets verksamhet.⁴⁶ Styrelsens huvudsakliga uppdrag är ju att förvalta bolaget och verkställande direktörens är att sköta den löpande förvaltningen

⁴³ Svernlöv, s. 51. Se även prop. 1975:103, s. 540.

⁴⁴ Lehrberg, B, *Aktiebolagsrätt*, 2016, s. 148 f.

⁴⁵ Härkönen, E, *Aktiemarknadsbolagets informationsgivning*, 2013, s. 311.

⁴⁶ Svernlöv, s. 54.

av bolaget. Bolagsledningens uppdrag är således i huvudsak kopplat till bolagets verksamhet. Detta framgår av 8 kap. 4 och 29 §§ ABL.

4.3.2.3 Adekvat kausalitet

Adekvat kausalitet handlar om att det ska finnas ett tydligt orsakssamband mellan skadan och den handling som skadevållaren vidtagit eller underlåtit att vidta, för att skadeståndsskyldighet överhuvudtaget ska inträda.⁴⁷ Det är en allmän skadeståndsrättslig princip som även är gällande vid aktiebolagsrättsligt skadeståndsansvar.⁴⁸ Kausaliteten handlar om att skadan inte ska inträffa av tillfällighet och adekvansbedömningen handlar om att konstatera att kausaliteten är tillräckligt stark.⁴⁹ Syftet med rekvisitet adekvat kausalitet är att man inte vill betunga skadevållaren med något denne inte kunnat förutse oavsett om denne agerat vårdslöst. Man vill förhindra att alldeles för oväntade skador ersätts.⁵⁰ Sammanfattningsvis är rekvisitet uppfyllt när händelseförloppet är en sannolik följd av den vårdlösa handlingen eller underlåtenheten.

4.3.2.4 Culpa

Det sista rekvisitet som måste vara uppfyllt för att det interna skadeståndsansvaret ska föreligga, är att handlingen eller underlåtenheten ska ha skett uppsåtligt eller av vårdslöshet. Uppsåt föreligger när skadevållaren varit medveten om sin handling eller underlåtenhet att handla. Är uppsåt inte för handen övergår man till en culpabedömning för att avgöra om vårdslöshet är aktuellt. Av bestämmelsens ordalydelse framgår inte konkret vad som avgör om någon varit vårdslös eller inte. Därför brukar man basera denna bedömning på den allmänna skadeståndsrättens principer.⁵¹ Enligt dessa principer ska man vid bedömningen i frågan om en person varit culpös, utgå från om man borde handlat på annat sätt. Utgångspunkten är de handlingsnormer som bland annat finns i lagstiftning och andra rättsliga föreskrifter.⁵² Dessutom utgår man från hur en normalt förnuftig person hade agerat i situation-

⁴⁷ Svernlöv s. 72.

⁴⁸ Dotevall, s. 47.

⁴⁹ Ibid, s. 48.

⁵⁰ Hellner, J & Radetzki, M, *Skadeståndsrätt*, 2012, s. 202 ff.

⁵¹ Svernlöv, s. 58.

⁵² Ibid, s. 59.

en.⁵³ Lagstiftning och andra rättsliga föreskrifter bör följas. En överträdelse av rättsliga föreskrifter utgör en presumtion för att man har agerat vårdslöst.⁵⁴ Överordnade bolagsorgans direktiv och anvisningar kan också tillmätas betydelse vid culpabedömningen.⁵⁵ Lojalitetsplikten utgör ju en slags norm, och en överträdelse av förpliktelsen torde utifrån ovanstående argumentation resultera i att vårdslöshet anses föreligga.

4.4 Ansvarsfrihet

Bolagsstämman är som tidigare nämnt det högst beslutande organet i ett bolag och har en betydelsefull roll i frågan om skadeståndsansvar för bolagsledningen. Bolagsstämman kan nämligen pröva om en styrelseledamot eller verkställande direktören ska beviljas ansvarsfrihet.⁵⁶ Frågan om ansvarsfrihet ska tas upp på årsstämman, vilket framgår direkt av 7 kap. 11 § 1 st. 3 p. ABL. Vägras ansvarsfrihet enligt 29 kap. 10 § ABL, måste skadeståndsanspråk väckas inom ett år från stämmans beslut. Ansvarsfrihet kan vägras om en minoritet av aktieägare på åtminstone en tiondel av samtliga aktier i bolaget röstar mot förslaget om ansvarsfrihet. Det följer av 29 kap. 7 § ABL. I de fall stämman beviljat ansvarsfrihet, innebär det inte fullständig frihet. Styrelseledamot eller verkställande direktör får enbart ansvarsfrihet baserat på den information som bolagsstämman hade vid tiden för årsstämman. Om ny information senare träder fram, kan skadeståndsanspråk inledas trots beviljad ansvarsfrihet enligt 29 kap. 11 § ABL.⁵⁷ Det finns alltså möjlighet till ansvarsfrihet för bolagsledningen, men den är inte garanterad, utan läget kan ändras om ny information framkommer.

⁵³ Dotevall, s. 62.

⁵⁴ Svernlöv, s. 60 f.

⁵⁵ Dotevall, s. 63.

⁵⁶ Sandström, s. 399.

⁵⁷ Ibid, s. 400.

5. Avslutande kommentar och slutsats

Syftet med uppsatsen har varit att utreda bolagsledningens lojalitetsplikt och hur långt förpliktelsen sträcker sig innan skadeståndsansvar blir aktuellt.

Utifrån presenterat material och utredning av detta kan lojalitetsplikten som bolagsledningen erhåller anses vara ganska långtgående. Det torde innebära att det inte är besvärligt eller svårt att bli skadeståndsskyldig gentemot bolaget. Detta har mycket att göra med den sysslomannaställning som styrelseledamöter och verkställande direktören har i bolaget. Sysslomannaställningen innebär att man som styrelseledamot eller verkställande direktör ska tillvarata bolagets intressen, vilket huvudsakligen är att främja bolagets vinstsyfte. Att tillvarata ett bolags intressen, kan göras på många sätt, vilket gör lojalitetsplikten långtgående. Bland annat ska man sätta bolagets intresse först, framför sina egna. Åtgärder som kan skada eller försvåra bolagets verksamhet får inte heller vidtas. Detta, eftersom det av lojalitetsplikten följer ett förbud att nyttja förmåner eller andra fördelar på bekostnad av bolaget. Dessutom härleds flertalet förpliktelser ur lojalitetsplikten. Det finns en informationsplikt, som ålägger bolagsledningen att ge bolaget de upplysningar som behövs för att tillvarata dess intressen. Man har även tystnadsplikt och lydnadsplikt, varav man som del av bolagsledningen ska följa sina direktiv och uppgifter. Lojalitetsplikten utgör kort sagt en plikt som frambringar flertalet skyldigheter som måste följas av bolagsledningen för att skadeståndsansvar inte ska bli tillämpligt.

Att poängtera är också att det interna skadeståndsansvaret i 29 kap. 1 § 1 st. 1 mening är betydligt mer långtgående än vad subsidiär lagstiftning på området är. Att poängtera är att det aldrig finns total garanti för ansvarsfrihet. Benådas man ansvarsfrihet kan detta fortfarande ändras. Som tidigare nämnts blir dessutom skadeståndslagen enbart tillämplig på ren förmögenhetsskada som orsakats genom brott. Det är ett strängt krav som inte åter-

finns i den aktiebolagsrättsliga regleringen, varav man kan bli skadeståndsansvarig trots att brott inte begåtts. Ifall den aktiebolagsrättsliga ansvarsbestämmelsen inte funnits och skadeståndslagen hade blivit aktuell, hade överträdelse av lojalitetsplikten inte räckt i lika många situationer som med aktiebolagsregleringen för att hålla bolagsledningen ansvarig. Detta eftersom att varje överträdelse av lojalitetsplikten inte utgör ett brott.

Lojalitetsplikten handlar både om hur man som syssloman ska förhålla sig till bolaget, men även hur man ska utföra sitt uppdrag man blivit tillägnad. Alla situationer och handlingar man företar i dessa situationer, grundar sig på att beakta bolagets intresse. Många situationer inom agerandet för uppdraget faller således inom lojalitetsplikten, vilket gör plikten ganska omfattande och risken för att hållas ansvarig är rymlig.

6. Källförteckning

Lagstiftning

Aktiebolagslagen (2005:551)

Skadeståndslagen (1972:207)

Årsredovisningslagen (1995:1554)

Förarbeten

Prop. 1975:103.

Prop. 1997/98:99.

Prop. 2004/05:85.

JU 2006/8869/L1.

SOU 1995:44.

SOU 2004:130 Svensk kod för bolagsstyrning – Betänkande av kodgruppen.

Litteratur

Dotevall, R, "*Bolagsledningens skadeståndsansvar*", upplaga 2, Norstedts Juridik AB, 2008.

Fäger, C, Skog, R, "*Den svenska aktiebolagslagen*", upplaga 3, Studentlitteratur AB, 2011.

Hellner, J, Radetzki, M, “*Skadeståndsrätt*”, upplaga 8, Norstedts Juridik AB, 2012.

Härkönen, E, “*Aktiemarknadsbolagets informationsgivning – särskilt om amerikansk och svensk reglering av selektiv information på sekundärmarknaden för värdepapper*”, Jure Förlag AB, 2013.

Kleineman, J, “*Rättsdogmatisk metod*” i Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, upplaga 2, Studentlitteratur, 2018.

Lehrberg, B, “*Aktiebolagsrätt*”, upplaga 1, Lusté AB, 2016.

Ohlson, G, “*Vikten av vinst : en studie om syftets betydelse i bolagsstyrning*”, upplaga 1, Lustus, 2012.

Ramberg, C, “*Malmströms civilrätt*”, upplaga 25, Liber AB, 2018.

Rodhe, K & Skog, R, “*Rodhes Aktiebolagsrätt*”, upplaga 25, Norstedts Juridik AB, 2018.

Sandström, T, “*Svensk aktiebolagsrätt*”, upplaga 6, Wolters Kluwer, 2017.

Stattin, D, “*Företagsstyrning en studie av aktiebolagsrättens regler om ägar- och koncernstyrning*”, MTM, 2013.

Svernlöv, C, “*Styrelse- och VD-ansvar i aktiebolaget*”, upplaga 2, Norstedts Juridik AB, 2012.

Taxell, L-E, “*Bolagsledningens ansvar: några riktlinjer*”, upplaga 4, Åbo akademi, 2001.

Tidskrifter

Jareborg, N, “*Rättsdogmatik som vetenskap*”, Svensk Juristtidning, 2004.

Peczenik, A, “*Juridikens allmänna läror*”, Svensk Juristtidning, 2005.